

Autorské právo

AUTORSKÉ PRÁVO

- v dnešním slova smyslu neexistovalo až do 18. století - nebylo zakotvené v zákoně.
- právní uzákonění vychází z práva majetkového, osobního práva a práva na odměnu.
- již od antiky AUTORSKÉ POVĚDOMÍ - recepce autorství
- ve středověku bylo autorství chápáno jako čestná činnost. První myšlenky, že porušení práv autora na dílo způsobuje škodu, ale „sankce“ byla realizována středověkými praktikami – kletba pro potencionální falzifikátory => preventivní vyvolání strachu.
- MECENÁŠI = jistá předforma autorského práva jednorázového trvání – nárok autora na dílo a právo na jeho rozmnožování v časovém horizontě zaplacení honoráře mecenášem.

AUTORSKÉ PRÁVO

- V souvislosti se vznikem knihtisku vstoupil do hry v 15. století další faktor: tiskař, vydavatel
- od 15. století pro Benátky, od 16. století Evropa (nízký počet tiskařů => nízká konkurence, absence publikačních aktivit dobových a lokálních autorů + snaha šíření tisků)
- 15.-17. století autorsko-vydavatelské smlouvy = tzv. půjčení (propůjčení) díla vydavateli na rozmnožení za honorář

- První autorské právo – Benátky 1486 – udělené městskou radou Marcovi Antoniovovi Cocciovovi Sabellicovi, historik a vědec z Benátek. Kompetenci na rozhodování dostal jen pro své dílo *Decades rerum Venetarum* prostřednictvím tzv. **garance na tisk** – výběr typografa byl v rukách Sabellica. Privilegium poskytovalo Sabellicovi právo na autorizování jeho díla (osobní právo na autorský dohled), ochranu proti ilegálnímu přetisku.
- Privilegium vytvořilo precedens – bylo rozšířením tradičního patronátu autora nad dílem ve formě smluveného propůjčení díla vybranému vydavateli.
- V německém prostředí bylo první autorské privilegium udělené Arnoltovi Schlickovi v roce 1511 na vydání díla *Spiegel der Orgelmacher und Organisten* právo limitováno na 10 let pro uvedené dílo jako i pro další dílo, které se Schlick chystal napsat. Navíc privilegium chránilo zablokování importu i před přetiskem mimo jurisdikci privilegia.

PATISK

- Nachdruck, Schwarzdruck, Raubdruck, Piratendruck
- přetisk již vydané knihy (bez svolení autora, nemusí přepisovat a opravovat rukopis => nižší náklady na tisk)
- Na rozdíl od autorů, kteří reagovali na porušení svých autorských práv, reagovali vydavatelé ušlým ziskem = komerční charakter stížnosti = porušení majetkových práv => privilegia na vydání. Vydavatelská privilegia byla limitovaná časově i teritoriálně
- vydavatelská privilegia byla vydávána na omezenou dobu 3-20 let, další formou privilegií byly tzv. živnostenské monopoly – právo na tisk kalendáře, almanachu, minucí ...
- všeobecně platilo, kdo pořídil „pirátskou kopii“ musel zaplatit pokutu, odevzdat kopie a hrozila mu ztráta zařízení tiskárny

PATISKY

- První privilegium jako výlučné právo na tisk získal v roce 1469 od městské rady v Benátkách německý tiskař z Mohuče Johannes von Speyer. *„podepsaní páni přítomného koncilu, jako reakci na ponížení a uctivou žádost pána Johanna učinili rozhodnutí, že nejbližších 5 roků nikdo jiný nesmí mít zplnomocnění, možnost, právo anebo odvahu vykonávat zmíněné řemeslo knihtisku v oblasti Benátek a jejich domíniu, kromě pana Johanna samotného. Kdekolivěk se někdo odváží tisknout knihy v rozporu s tímto rozhodnutím a nařízením, musí zaplatit pokutu a jeho zařízení a vytisknuté knihy budou zkonfiskované. A ... nikdo jiný nemá právo sem dovážet knihy vytištěné v zahraničí. Platí do smrti autora (tiskaře).“*

PATISKY

- Martin Luther, kritika přetištěného díla z roku 1524: *„tiskaři jsou piráti ... protože v jejich hladu za penězi se nesnaží zjistit, či jejich přetištěný ukradený text je vytisknutý správně nebo s chybami. Mám častou zkušenost s tím, že přetištěný text je nesprávný, že na mnohých místech nemůžu poznat svoje vlastní dílo!“*
- Lutherův nesouhlas vyústil do originálního pokusu chránit původní vytištěné knihy před přetisky formou autorského signetu: *„tento signet dokazuje, že tato kniha byla vytvořena mojí vlastní rukou“* Signet jako ochrana a zároveň symbol autorizace textu. A skutečně, Lutherovy signety jako ochranné známky v přetiscích nebyly použité.

- Německo - 1533 bylo na šoproňském sněmu vydáno rozhodnutí o schvalování a rozšiřování knih
- Anglie - 1557 založení Stationer's Company v Londýně – udělovala vydavatelské privilegium jen těm tiskařům, kteří byli členy společnosti. Tiskař mohl zaregistrovat novou knihu a získat copyright platný ale jen teritoriálně.
- Francie - 16. století vznikl i spolek tiskařů **Communauté des Imprimeurs et Libraires** – regulace rozvoje živností a kontrola dodržování tiskařských a knihkupeckých privilegií.
- Rakousko - konkurence na knižním trhu byla regulovaná prostřednictvím logicky přirozeného rozdělení vydavatelských kompetencí a cenzurou. skladba tisků ukazuje, že většina děl nemohla být předmětem sporu, jakými byly např. kalendáře nebo učebnice. podkladem pro patisky se stávají zahraniční díla = volná díla

První autorské právo

- **An Act for the Encouragement of Learning.** tzv. **Copyright Act** vydaný královnou Annou 1709 = udělení univerzálního práva na dílo každému autorovi:
- autor označený v zákoně jako jediný vlastník práv na dílo měl právo dát dílo do rukou vydavatele
- v případě, že byla kniha vydána před 10.4. 1710 bylo toto období limitované na 21 let
- v případě ještě nevydané knihy byla lhůta 14 let, příp. po expiraci na dalších 14 let do konce autorova života
- dílo muselo být zaregistrované v Registri Stationer's Company a označené znakem Copyrightu
- v případě přetisků byla práva na zničení kopií a náhradu škody v rukou autora

- Platný anglický vzor přejaly i další země
- francouzské autorské právo 1791 (+1793) – nelimitující právo autora po celý jeho život plus 10 let po jeho smrti
- pruský zákon 1837 – Gesetz zum Schutze des Eigentums an Werken der Wissenschaft und Kunst gegen Nachdruck und Nachbildung. Zákon garantoval autorská práva po dobu života autora a po jeho smrti ještě 30 let

CENZURA

- 1528 nařízení, aby na každé knize bylo uvedeno místo a tiskárna
- 1537 nařídil Ferdinand I., aby se tisklo jen v Praze pod cenzurou obou